

TALABA YOSHLARNING PSIXOLOGIK O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Toshpo'latova Mavjuda Mamatqulovna
Pedagogika va psixologiya 1 kurs magistranti

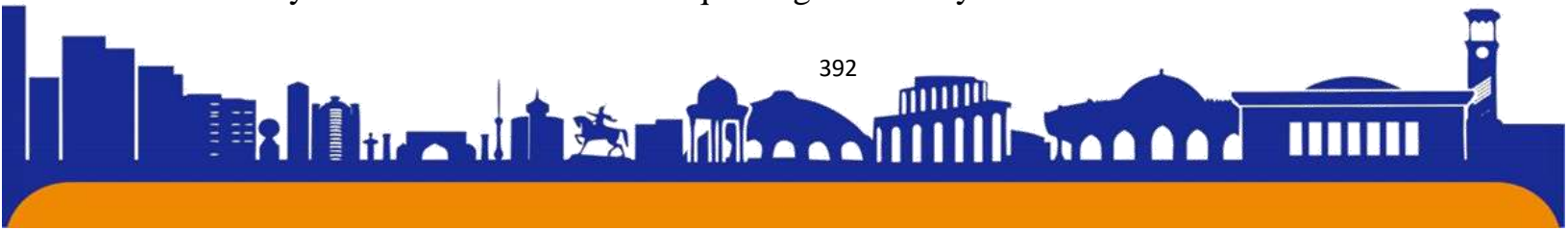
Sattorova Muxlisa Akramovna
Pedagogika va psixologiya 1 kurs magistrantlari

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada, talaba yoshlarning psixologik o'ziga xos xususiyatlari va talaba yoshlar deganda moddiy va ma'naviy ishlab chiqarishda ijtimoiy hayotda va mutaxassislikka oid rollarni muayyan qoida va maxsus dastur asosida bajarishga tayyorlanayotgan ijtimoiy guruh haqida so'z boradi.

KALIT SO'ZLAR: qiziquvchanlik, ijtimoiy guruh, shaxslararo, mikroguruh, kasbiy faoliyat, ijtimoiy faoliyat, ma'lumotlilik, psixologik ildizlar.

KIRISH

Istiqlol sharoiti bilan Respublika xalq ta'limi, oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirliklarida o'qitishi hamda tarbiyalash tizimini yanada takomillashtirishga oid bir qancha qarorlar, nizolar, konsepsiyalar ishlab chiqildi. Bu hujjatlar o'rta maktab va oliy o'quv yurtlarida uzliksiz ta'lim – tarbiya berishda uyg'unlikni ta'minlashda ham nazariy, ham amaliy dastur vazifasini o'taydi. Bugungi islohatlar davri o'qitishning samarali metodlarini yaratishni, o'qituvchi va talabalar o'rtasida hamkorlikning yanada kengaytirishni, inson shaxsini shakllantirishda tarbiyaning yetakchiligini ta'minlashni, talabalarning yosh xususiyatlari, milliy his – tuyg'ularini e'tiborga olish tarbiyaviy, ta'limiy tadbirlarni amalga oshirishni taqozo qilmoqda. Hech qanday jamiyatda qobiliyatli shaxslar, iste'dodli yoshlar zarur. Chunki, ular mamlakatning kelgusi ijtimoiy – iqtisodiy taraqqiyotini belgilab beruvchi, bo'lg'usi intellektual va ijodkor elita va killari hisoblanadi. Iqtidorli, imte'dodli yoshlarni aniqlash va tarbiyalash va o'qitish respublikamizning bo'lajak zakovatli va ijodiy fikrlovchi kuchlarni tarbiyalashning asosiy manbaidir. Shu sababli istiqlolning dastlabki yillaridan boshlab mamlakatimizda

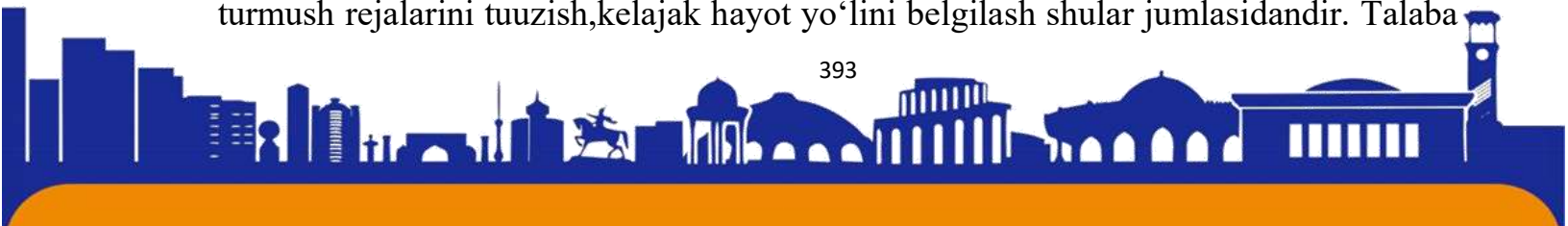

iqtdorli yoshlarni kashf etish, qo'llab – quvvatlash, tarbiyalash davlat siyosatining ustivor yo'nalishlaridan biriga aylanadi. Shu sababli o'quvchi va talabalarning ijtimoiy psixologik xususiyatlari, ularning imkoniyatlari o'rganilib, kelajaklariga ishonch bilan qarashlariga imkoniyat berilmoqda.

Talaba yoshlar umumiy yosh xususiyatlariga ega: biologik (yuqori asabiy faoliyat turi, shartsiz reflekslar, instinktlar, jismoniy kuch va boshqalar); psixologik (psixologik jarayonlar, holatlar va xususiyatlarning birligi); ijtimoiy (ijtimoiy munosabatlar, fazilatlar, ma'lum bir ijtimoiy guruhga mansublik va boshqalar). Shu bilan birga, ma'lum bir talabani o'rganayotganda, har birining individual xususiyatlarini, uning aqliy jarayonlari va holatlarining xususiyatlarini hisobga olish kerak. Biz uchun o'smirlik davridan o'smirlik davriga o'tish, rivojlanish xususiyatlarini bilish juda muhimdir. Bu yoshda odamlar jamiyatda o'z o'rnini topishga harakat qilishadi, o'zlarini tushunishga intilishadi, nafaqat o'zlariga, balki boshqalarga ham tanqidiy munosabatda bo'lishadi. Ushbu xususiyatlar mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan ajralib turadi-A. G.Asmolov, L. S. Vygotskiy, A. N. Leontiev, D. I.Feldshteyn va boshqalar. Talabalar yillari hayot yo'lining o'ziga xos bosqichidir. Asos juda tushunarli - maqsad, vazifalar va eng muhimi-ushbu institutda mutaxassislik olish natijasida kelib chiqadigan motivatsiyaga muvofiq o'qitish.

Birinchi kurs talabalari uchun bu ayniqsa qiyin. Maktabni tugatish va institutda o'qishni boshlash o'rtasidagi vaqt juda qisqa va unda ilgari qo'yilgan maqsadlarni sezilarli darajada o'zgartirish, odatlaringiz va xatti-harakatlaringizni chuqur qayta ko'rib chiqish kerak, natijada yangi ijtimoiy rollarni bajarishga hissa qo'shadigan yangi fazilatlar paydo bo'ladi, mustaqillik, qiziquvchanlik, tashabbuskorlik kabi shaxsiy fazilatlarining namoyon bo'lishi. Talaba yangi narsalarga — sinfdoshlarga, ixtisoslashtirilgan fanlarning o'qituvchilariga, turli xil hisobot shakllariga va boshqalarning nazarida muhimlikka ko'nikishi kerakligi bilan bog'liq qiyinchiliklarga duch ke ladi.

Psixologlarimizning tadqiqotlari shaxs hayot tajribasini egallashda unda o'zligini anglash vujudga kelishini ko'rsatadi. Shaxsiy hayotning mazmunini anglash, aniq turmush rejalarini tuuzish, kelajak hayot yo'lini belgilash shular jumlasidandir. Talaba

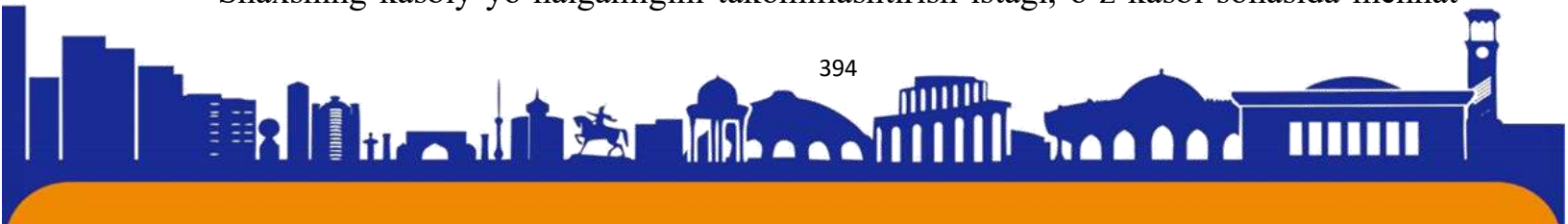

asta – sekin mikroguruhlarning notanish sharoitlariga ko‘nikib boradi, o‘zining haq – huquqlari va majburiyatlarini bila boshlaydi, shaxslararo munosabatlarning yangicha ko‘rinishini o‘rnatadi, turmushdagi ijtimoiy rollarni amalda shaxsan sinabko‘rishga intiladi. Ulardagi romantik his – tuyg‘ular voqelikka muayyan yondoshishga birmuncha halaqit beradi. Chunki ular turmushdagi yutuqlar va muvaffaqiyatlarning ijtimoiy psixologik ildizlari nimadan ekanligi to‘g‘risida aniq tasavvurga ega bo‘lmaydilar. Yosh fiziologiyasi va psixologiyasi fanlarida to‘plangan materiallar taxlilidan ko‘rinadiki, talaba 17-19 yoshda ham o‘z xulqi va bilim qobiliyatini ongli boshqarish imkoniyatiga ega bo‘lmaydi va shunga ko‘ra xulq motivlarining asoslanmagani, uzoqni ko‘ra olmaslik, ehtiyotsizlik kabi hollar ro‘y beradi.

U rivojlanishning ma'lum bir bosqichida talaba mustaqil ravishda emas, balki o'qituvchining rahbarligi ostida hal qila oladigan vazifalar doirasi bilan tavsiflangan proksimal rivojlanishning "zonasini" aniqladi. Ammo vaqt o'tishi bilan, bilim qobiliyatlari rivojlanib borishi bilan, bu vazifalar u tomonidan mustaqil ravishda amalga oshiriladi. Oliy o‘quv yurtidagi ta’limning o‘ziga xos xususiyatlari talabalarning boshqa ijtimoiy guruhlar bilan (ular hox rasmiy, hox norasmiy bo‘lishidan qat’iy nazar) muloqotga kirishishi uchun muhim imkoniyatlar yaratadi. Talabalik davrinig asosiy xususiyatlaridan biri ijtimoiy yetuklikning jadal sur’atlar bilan ro‘yobga chiqishidir. Ma’lumki, ijtimoiy yetuklik (kamolot) shaxsdan zarur aqliy qobiliyatlarni hamda ijtimoiy turmushda bajariladigan turli rollarni egallashga (oila qurishga), farzandlarni tarbiyalashga, foydali mehnatda qatnashishga (ma’sul vazifada ishlashga) tayyorlanishni talab qiladi. Mazkur jarayonning bosh mezonlari va ko‘rsatgichlari o‘rta ma’lumotlilik, jamoatchilik topshirig‘lari, mehnatda faollik ko‘rsatish, qonunlar oldida javobgarlik, mutaxassis bo‘lish imkoniyati, unga intilish tuyg‘usi, irodaviy zo‘r berish, yosh otalik va onalik burchi, jamoat arbobi vazifasini o‘tash, ijtimoiy guruhga rahbarlik qilish, sport bilan shug‘ullanish va hokozolardan iborat.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'ssak, Talaba yoshlar oliy o‘quv yurtida turli fanlarni o‘rganish natijasida unda kasbiy yo‘nalganlik shakllanadi, ya’ni o‘z bilim, tajriba va qobiliyatini tanlagan kasbi sohasida qo‘llash uchun shaxsiy intilish paydo bo‘ladi. Shaxsning kasbiy yo‘nalganligini takomillashtirish istagi, o‘z kasbi sohasida mehnat

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF(2023)-3,778 Volume-1, Issue-12

qilib, moddiy va ma'naviy ehtiyojlarni qondirish istagini o'z ichiga oladi. Kasbiy yo'nalganlik - kasbiy faoliyat maqsad va vazifalarini tushunishni va qabul qilishni o'z ichiga oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Столяренко Л.Д. Основы психологии. — Р/наД.: Феникс, 1997. — С. 736.
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология: уч. для студентов по пед. и психол. направ. и спец. — М.: Логос, 2000. — С. 384.
3. Ананьев Б.Г. К психофизиологии студенческого возраста / Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы / Под ред. Б.Г. Ананьева, Н.В. Кузьминой. — Вып. 2. — Л.: ЛГУ, 1974. — С. 3—15.
4. Выготский Л.С. Собр. соч. в 6 т. / Под ред. А.М. Матюшкина. — М.: Педагогика, 1982—1984. — Т. 3. — С. 673

